

Mogućnosti ostvarivanja zdravstvenog odgoja u nastavi prirode i društva

Jarčević, Vedrana

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:638593>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-22**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

VEDRANA JARČEVIĆ
DIPLOMSKI RAD

MOGUĆNOSTI OSTVARIVANJA
ZDRAVSTVENOG ODGOJA U NASTAVI
PRIRODE I DRUŠTVA

Petrinja, srpanj 2016.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Petrinja)

PREDMET: Metodika Prirode i društva

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Vedrana Jarčević

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Mogućnosti ostvarivanja
zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva

MENTOR: doc. dr. sc. Zdenko Braičić

Petrinja, srpanj 2016.

SADRŽAJ

Sažetak.....	4
Summary.....	5
1. UVOD.....	6
2. TEORIJSKI PREGLED.....	7
2.1. ZDRAVSTVENI ODGOJ U HRVATSKOM ODGOJNO-OBRAZOVNOM SUSTAVU	7
2.1.1. <i>Zdravstveni odgoj krajem 20. stoljeća i početkom 21. stoljeća</i>	7
2.1.2. <i>Nastavni plan i program zdravstvenoga odgoja (2013)</i>	11
2.1.2.1. Modul Živjeti zdravo.....	12
2.1.2.2. Modul Prevencija nasilničkog ponašanja	12
2.1.2.3. Modul Prevencija ovisnosti	13
2.1.2.4. Modul Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje	14
2.1.3. <i>Osvrt na kritike Nastavnog plana i programa zdravstvenog odgoja</i> ...	15
2.2. ZDRAVSTVENI ODGOJ U NASTAVI PRIRODE I DRUŠTVA	16
3. METODOLOGIJA	19
4. REZULTATI	21
4.1. ZASTUPLJENOST SADRŽAJA ZDRAVSTVENOG ODGOJA U AKTUALNOM NASTAVNOM PROGRAMU PRIRODE I DRUŠTVA	21
4.2. ZASTUPLJENOST SADRŽAJA ZDRAVSTVENOG ODGOJA U UDŽBENICIMA PRIRODE I DRUŠTVA	24
4.3. STAVOVI UČITELJA O ZDRAVSTVENOM ODGOJU I MOGUĆNOSTIMA NJEGOVA OSTVARIVANJA U NASTAVI PRIRODE I DRUŠTVA	41
5. PRIMJER PISANE PRIPREME ZA IZVOĐENJE NASTAVNOG SATA U 2. RAZREDU	45
6. ZAKLJUČAK.....	52
LITERATURA.....	53
Kratka biografska bilješka.....	58
Izjava o samostalnoj izradi rada (potpisana).....	59
Izjava o javnoj objavi rada.....	60

Sažetak

Nastavni predmet Priroda i društvo posljednjih je pedesetak godina dio *Nastavnog plana i programa osnovne škole* u Republici Hrvatskoj koji se poučava u prva četiri razreda osnovne škole. Metodika Prirode i društva samostalna je znanstvena disciplina koja proučava zakonitosti nastave Prirode i društva. Sadržaji nastavnog predmeta biraju se iz prirodnih znanosti, društvenih znanosti te iz nekih posebnih područja među kojima je i zdravstveni odgoj. Rad se bavi mogućnostima ostvarivanja zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva. *Nastavni plan i program zdravstvenog odgoja* (2013) sastoji se od 4 modula koji su integrirani u postojeće predmete. O zdravstvenome odgoju u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu na kraju 20. stoljeća saznajemo, prije svega, iz radova Prkić (1986) i Herceg (1987). Postoje mnoge kritike *Nastavnog plana i programa zdravstvenog odgoja*, a neki od autora spominju se u ovom radu. Analiza udžbenika „Naš svijet“ (2014) pokazala je kako su sadržaji zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva najviše zastupljeni u 1. razredu i to su sadržaji iz modula *Živjeti zdravo*. Najmanje korelacije zdravstvenoga odgoja i nastave Prirode i društva ima u 3. razredu. Najviše je zastupljen modul *Živjeti zdravo* što je očekivano s obzirom na dob učenika. Na kraju rada proveden je strukturirani intervju kojim su se željeli utvrditi stavovi učitelja prema zdravstvenom odgoju i koliko je, prema njihovom mišljenju, zdravstveni odgoj zastupljen u nastavi Prirode i društva. Intervjuirani učitelji izjasnili su se kako uvođenje *Nastavnog plana i programa zdravstvenog odgoja* (2013) nije utjecalo na promjene u izvedbenim programima pojedinih nastavnih predmeta, ali je donijelo više administracije.

Ključne riječi: *zdravstveni odgoj, Priroda i društvo, nastavni plan i program, udžbenici*

Summary

School subject Science and Society has been a part of elementary school program in Republic of Croatia for the last fifty years but during school reform in 1972. it has emerged under a unique name Science and Society for the first four classes of elementary school. Methodic Science and Society is an independent science discipline that studies rightness of a class Science and Society. Contents are being picked from natural sciences, social sciences and from some other places such as health education. Thesis talk about the possibilities of achieving health education in school subject Science and Society. School program for health education (2013) is composed of 4 modules that are integrated in existing school subjects. Information about health education in Croatian educational system in the end of 20th century can be found in the articles Prkić (1986) and Herceg (1987). There is a lot of criticism for health education, some of which is also present in this thesis. The analysis of a textbook "Naš svijet" (2014) has shown that health education content in Science and Society school subject is being present by the largest percentage during the first class of elementary school. This contents are from a module "Live healthy". The smallest amount of correlation between health education and school subject Science and Society is in the third grade. Module "Live healthy" is present by a largest margin which is expected considering the age of students. End of the article is made of structured interview with the goal to determine schoolteacher's stance about health education and how much is it, according to them, being present in schooling. Interviewed schoolteachers said that introduction of a *Health education curriculum* (2013) did not impact the changes in implementing programs of specific school subjects, however, it brought more paperwork.

Keywords: school program for health education, science, curriculum, textbox

1. UVOD

Nastavni predmet Priroda i društvo pedesetak godina dio je *Nastavnog plana i programa osnovne škole* u Republici Hrvatskoj. Tijekom godina sadržaji Prirode i društva bili su razgranati na različite predmete i nisu imali jedinstveni naziv, ali reformom školstva 1972. pojavljuje se jedinstveni naziv Priroda i društvo u prva četiri razreda osnovne škole (De Zan, 2005).

Postoji više definicija Metodike Prirode i društva. Jedna od njih glasi kako je Metodika Prirode i društva samostalna znanstvena disciplina koja proučava zakonitosti nastave Prirode i društva. Sadržaji predmeta biraju se iz prirodnih znanosti, društvenih znanosti te iz nekih posebnih sadržaja. Povijest i Sociologija važne su društvene znanosti, Fizika, Kemija, Biologija i Geografija važne su prirodne znanosti, a prometna kultura, humani odnosi, zaštita okoliša i zdravstveni odgoj važni su posebni sadržaji u nastavi Prirode i društva (De Zan, 2005).

Rad se bavi mogućnostima ostvarivanja zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva. „Zdravstveni odgoj ili još preciznije odgoj i obrazovanje za zdravlje jest medicinsko-pedagoška disciplina koja se bavi unapređenjem zdravstvene kulture društva“ (MZOS, 2013: 7). *Nastavni plan i program zdravstvenog odgoja* (2013) sastoji se od 4 modula koji su integrirani u postojeće predmete (Priroda i društvo, Tjelesna i zdravstvena kultura, Sat razredne organizacije...).

Prvi dio rada donosi teorijski pregled o zdravstvenom odgoju u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu kao i osvrt na dosadašnja istraživanja ostvarivanja zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva. U drugom dijelu rada predstavlja se cilj i metodologija istraživanja i iznose rezultati istraživanja o mogućnostima ostvarivanja zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva. Završni dio rada donosi zaključak i pregled korištene literature.

2. TEORIJSKI PREGLED

2.1. Zdravstveni odgoj u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu

2.1.1. Zdravstveni odgoj krajem 20. stoljeća i početkom 21. stoljeća

O zdravstvenome odgoju u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu na kraju 20. stoljeća saznajemo, prije svega, iz radova Prkić (1986) i Herceg (1987).

Prkić (1986) provodi istraživanje u kojem analizira odgojno-obrazovne zadatke i utvrđuje da se elementi zdravstveno-odgojnih zadataka nalaze u sljedećim odgojno-obrazovnim područjima: Priroda i društvo, Priroda, Biologija, Tjelesni odgoj, Tehnički odgoj, Sat razredne zajednice, Prva pomoć i Domaćinstvo. U nastavi Prirode i društva (I.- IV.) postoji potreba usvajanja etičkih, estetskih, higijensko-zdravstvenih, prometnih i drugih društvenih normi i postoji najviše tema koje se odnose na sadržaje zdravstvenog odgoja. To su, na primjer: čovjek postaje od svojih roditelja, naše tijelo, dijelovi ljudskog tijela, razlike među spolovima, osobna higijena i higijena stana, naše zdravlje, najčešće zarazne bolesti, prehrana, naše slobodno vrijeme, učenik kao sudionik u prometu, zdravstveno osiguranje, rad i zaštita na radu i dr. Sadržaji zdravstvenog odgoja zastupljeni su od 1. do 8. razreda, ali su neravnomjerno raspoređeni. U drugom razredu najviše sadržaja zdravstvenog odgoja škole su planirale u programu zdravstvene zaštite učenika i to u 90%. Znanje učenika 2. razreda iz područja higijene ruku i osobne higijene jednako je u školama svih gradskih, prigradskih i seoskih sredina.

Herceg (1987) u svome priručniku za nastavnike osnovne škole pod nazivom *Zdravstveni odgoj u razrednoj nastavi* objašnjava pojam zdravstveni odgoj i njemu srodne pojmove te naglašava njezinu važnost u nižim razredima osnovne škole. U tadašnjoj programskoj strukturi osnovne škole zastupljena su odgojno-obrazovna područja: Općenarodna obrana, Higijena, Promet, Odgoj za humane odnose i zaštitu prirode. U osnovnoj školi ne postoje posebni predmeti, nego su raspoređeni po predmetima u koje pripadaju po svom sadržaju.

Rulnjević (prema Herceg, 1987) konkretizirala je specifične zadatke za učenike koji proistječu iz nastavnog plana i programa za 1983. g:

- Usvajanje higijenskih navika
- Usvajanje osnovnih znanja o činiocima koji uvjetuju nastanak bolesti i povrede te razvijanje pravilnog gledanja na zdravlje i bolest
- Usvajanje osnovnog znanja o rastu, razvoju, građi i funkciji ljudskog tijela
- Usvajanje osnovnog znanja o ostvarivanju međuljudskih odnosa
- Upoznavanje s organizacijom zdravstvene zaštite u našoj zemlji (Herceg, 1987: 15).

Period osnovnoškolske dobi najpogodnije je vrijeme za formiranje svih navika pa samim time i zdravstvenih navika u okviru zdravstvenog odgoja, a suvremeni zdravstveni odgoj koristi znanja znanosti koje mogu pridonijeti njegovom razvoju. To su: psihologija, pedagogija, sociologija, preventivna medicina i dr. Rješavajući negativne socijalne utjecaje na zdravlje socijalna medicina rješava i pedagoške probleme jer je poznato da su loši socijalni uvjeti najčešći uzrok preddelikventnog i delikventnog ponašanja djece te prostitucije i kriminala. Psihologija pomaže da se primijene primjereni pedagoški postupci i da ljudi promijene svoje ponašanje. Za sociologiju je važna obitelj kao društvena zajednica u kojoj se formiraju prvi zdravstveno-odgojni pojmovi i razvijaju zdravstvene navike. Andragogija se bavi odgojem i obrazovanjem odraslih pa i ona može pomoći u radu na zdravstvenom odgoju. „Medicina daje osnovu za rad na području zdravstvenog odgoja, a pedagogija sa didaktikom i metodikom pomaže u određivanju puteva i načina prenošenja zdravstvenih spoznaja na djecu i roditelje“ (Prkić, 1986: 13).

Kako je osnovna škola prva organizirana ustanova u kojoj djeca sistematskim radom usvajaju odgojno-obrazovne sadržaje, sadržaje zdravstvenog odgoja treba planirati prema zdravstvenim potrebama učenika, zdravstvenim interesima i osobinama njihovog psihofizičkog razvoja. Također je potrebno poznavanje zdravstvenih problema dječje dobi. U zdravstvenom odgoju treba voditi brigu i o hendikepiranoj djeci kojoj treba omogućiti da se osjećaju ravnopravnima s ostalom djecom. „Zdravu djecu treba odgojiti da hendikepirane prime kao sebi ravne, da od njih ne zaziru, a što će moći tek onda kada se upoznaju sa zdravstvenom osnovom njihova psihičkog i fizičkog stanja“ (Prkić, 1986: 30).

Zdravlje i odgoj bliski su i međusobno ovisni, rezultat su interakcije nasljeđa, sredine i aktivnog odnosa pojedinca prema zdravlju. Zdravlje, kao i bolest je

posljedica niza uzročnih faktora. Jurgen von Trosche (prema Herceg, 1987) navodi četiri vrste motiva koji negativno djeluju na zdravlje:

1. Pogrešno shvaćena kvaliteta života (želi se sve imati, uživati, smjeti)- dobro i obilno jelo, svakodnevno pijenje pića, uvijek dobrodošla cigareta, brza vožnja automobilom, udobno gledanje TV programa;
2. Identifikacija s nekom grupom čiji se običaji prihvaćaju bez provjere, iako su izuzetno štetni za zdravlje;
3. Sklonosti da se svakodnevni konflikti rješavaju načinom ponašanja koji je štetan za zdravlje, npr. posezanje za cigaretom pri emocionalnim napetostima, utazavanje boli alkoholom ili jelom, itd;
4. Za zdravlje štetni načini ponašanja postaju tako druga navika koja svakodnevnim obavljanjem stječe stabilnost i sigurnost (Herceg, 1987: 8).

Zdravstvenim odgojem može se povoljno utjecati na tjelesno i psihičko zdravlje, ali se teško može utjecati na socijalno-ekonomsko blagostanje jer ono ovisi o društvenom uređenju zemlje. Djecu treba naučiti da je očuvanje zdravlja životna zadaća jer sami odlučujemo hoćemo li se osjećati zdravi ili bolesni, a zdravstvena pravila trebaju se uvježbati. Zdravstveni odgoj ostvaruje se putem intelektualnih, moralnih, estetskih, radnih, tjelesnih, zdravstvenih sadržaja odgoja. Učenici moraju steći znanja (o zdravstvenoj tematici), formirati i održati stavove (prema zdravlju) i praktično primijeniti znanja (stalno održavati zdravstveno-higijenske navike). Pojmovi koji su bliski zdravstvenom odgoju su pojmovi zdravstvene njege, zbrinjavanja i zdravstvene zaštite, socijalizacija i personalizacija. Za ostvarenje efikasnih i kvalitativnih rezultata u zdravstvenom odgoju važan je proces socijalizacije i personalizacije. Pojedinaac je dužan sprječavati bolest, a jačati i unaprjeđivati zdravlje svoje, ali i cijele zajednice (Herceg, 1987).

Da bi se ostvarili ciljevi i zadatci zdravstvenog odgoja učenicima treba stvoriti zadovoljavajuće zdravstveno-higijenske uvjete (u školi, roditeljskom domu). Samim predavanjem i informacijama o pranju ruku neće se odmah postići higijenska navika pranja ruku. Uspjeh je rezultat higijenskih navika, higijenskih uvjeta i obostrane aktivnosti odgajatelja (roditelja, nastavnika, liječnika) i odgajanika (skupni naziv za učenike i studente). Obitelj ima velik utjecaj na formiranje mlade ličnosti. U djetinjstvu u obitelji oblikuju se životni stavovi. Stavovi se oblikuju identifikacijom,

to jest poistovjećivanjem djeteta s majkom ili ocem, a to se temelji na povjerenju, ljubavi i poštovanju ličnosti. (Herceg, 1987)

Zdravstveni odgoj ugrađen je u djelokrug rada Svjetske zdravstvene organizacije koja je osnovana 7. 4. 1948. godine, a prvi predsjednik bio je profesor higijene i socijalne medicine doktor Andrija Štampar. Zdravstveni odgoj redovito zauzima važno mjesto i u dokumentima međunarodnih obrazovnih institucija. Nakon osnivanja Svjetske zdravstvene organizacija (WHO), već 1951. godine osnovana je Međunarodna unija za zdravstveno poučavanje i zdravstveni odgoj. UNESCO 1966. godine objavljuje okvirni plan zdravstvenog odgoja u školama (Herceg, 1987).

Prema *Nastavnom planu i programu za osnovne škole* iz 2006. godine zdravstveni odgoj i obrazovanje jedan je od integrativnih odgojno-obrazovnih sadržaja za osnovnu školu. Zdravstveni odgoj i obrazovanje ostvaruju se u školi timskim radom i kroz suradnju odgojno-obrazovnih djelatnika i zdravstvenih djelatnika, a u provedbu zdravstvenog odgoja potrebno je uključiti roditelje, istaknute pojedince koji bi konkretnim primjerom postali saveznici u ostvarivanju ciljeva zdravstvenoga odgoja. Potrebno je preventivni odgojno-obrazovni program temeljiti na višedimenzionalnom modelu zdravlja. Taj model uključuje područja tjelesnoga, emocionalnoga, mentalnoga, socijalnoga, osobnoga i duhovnoga zdravlja. Učenici bi trebali razumijeti odnos higijene i osobnoga životnog stila, trebaju naučiti preuzimati odgovornost za vlastito zdravlje, učiti o spolnim bolestima, o očuvanju reproduktivnog zdravlja, o zdravom roditeljstvu, učinkovitom suprostavljanju ovisnostima. Informacije je potrebno uskladiti s razvojnom dobi učenika i njihovom interesu (MZOS, 2006).

Zdravstveni odgoj i obrazovanje nezaobilazan je sadržaj satova Razredne zajednice, a nastavne teme o zdravlju mogu biti međupredmetno povezane s konkretnim nastavnim sadržajima iz Prirode, Biologije, Tjelesne i zdravstvene kulture. Zdravstveni odgoj i obrazovanje ostvaruju svi učitelji, pedagozi, psiholozi, defektolozi, socijalni radnici rukovodstvo škole i svi zaposlenici škole, a dopunjuje se u suradnji sa zdravstvenim djelatnicima, ovlaštenim vanjskim suradnicima i institucijama. Roditelje je važno uključiti u odgojno-obrazovni rad kada dijete krene u školu jer je važno surađivati na promicanju zdrave prehrane, upozoravati na potrebnu redovitog dječjeg sna i boravak na svježem zraku i na specifična ponašanja

koja se javljaju u pubertetu. Za ostvarenje zdravstvenog odgoja i obrazovanja važna je urednost školskoga prostora, primjerenost namještaja i opreme te estetsko uređenje škole. Za provedbu zdravstvenoga odgoja potrebno je usavršavanje učitelja, ali i suradnika škole (MZOS, 2006).

2.1.2. Nastavni plan i program zdravstvenoga odgoja (2013)

Nastavni plan i program zdravstvenoga odgoja donesen je 2013. godine, a Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta i Agencija za znanost i obrazovanje objavili su niz dokumenata i priručnika. Objavili su *Nastavni plan i program zdravstvenog odgoja za osnovne i srednje škole, Kurikulum zdravstvenog odgoja i Zdravstveni odgoj- Priručnik za učitelje i stručne suradnike u razrednoj nastavi*.

Zdravstveni odgoj omogućuje medicini da poveže svoje rezultate sa socijalnim i kulturnim ostvarenjima. U skladu s tim zdravstveni odgoj u našim školama temelj je prevencije bolesti, unapređenja zdravlja i osiguravanja kvalitete života. Svjetska zdravstvena organizacija ističe da je osiguranje zdravog odrastanja prvo zadatak odgovornih odraslih. Prema WHO-u, do 2020. mladi trebaju biti zdraviji i imati veće mogućnosti usvajanja životnih sposobnosti i mogućnosti donošenja zdravog izbora. Cilj se želi postići povećanjem za 20% razine samopoštovanja mladih, povećanjem za najmanje 20% udjela mladih koji su odabrali nepušenje, smanjenjem za najmanje 20% pojave ozljeda te pomora nesreća mladih, smanjenje za najmanje 20% onih koji konzumiraju alkohol i drogu, smanjenje za 20% pojave neplaniranog roditeljstva, smanjenjem za najmanje 20% pojave samoubojstva mladih, smanjenjem za najmanje 20% razlike svih navedenih činitelja među socioekonomskim skupinama (MZOS, 2013.).

Zdravstveni odgoj u hrvatskim školama hrvatski je doprinos ostvarenju tih ciljeva. Kroz četiri modula (*Živjeti zdravo, Prevencija nasilničkog ponašanja, Prevencija ovisnosti, Spolna/ rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje*) dodatno promiče i osigurava pozitivan i odgovoran odnos učenika prema zdravlju, zaštiti okoliša i održivu razvoju (MZOS, 2013).

Sadržaji i teme *Nastavnog plana i programa zdravstvenog odgoja* (2013) integrirani su u nastavne programe predmeta, sate razrednika, školske projekte i druge školske aktivnosti. U aktualnim nastavnim programima postoje sadržaji koji su već u funkciji zdravstvenog odgoja. Program je oblikovan tako da dodatni sadržaji kojima se treba dodatno posvetiti budu usvojeni na satima razrednika do 12 sati godišnje. Dio tema ostvarit će razrednici uz pomoć stručnih suradnika u školi. Redoslijed provedbe sadržaja odredit će razrednik u dogovoru sa stručnim i vanjskim suradnicima škole. Škole koje već imaju dobre programe, npr. prevencije ovisničkog ponašanja, promicanja zdrave prehrane nastaviti će ih i dalje ostvarivati. Nastava Prirode i društva, Biologije, Tjelesne i zdravstvene kulture i drugih nastavnih predmeta i dalje će ostvarivati ciljeve u funkciji zdravstvenog odgoja uz pozornost na definirane ishode u području *Nastavnog plana i programa zdravstvenog odgoja* (2013). Sadržaji poput razvijanje odgovornosti za vlastite postupke, primjenjivanje uljudbenog ponašanja i uvažavanja različitosti zadaća su svih nastavnih predmeta. U većini škola određeni aspekti zdravstvenog odgoja dio su školske kulture (Mićanović, 2013).

2.1.2.1. Modul Živjeti zdravo

Sadržaji modula *Živjeti zdravo* usmjereni su na pravilnu prehranu, osobnu higijenu, tjelesne aktivnosti i mentalno zdravlje. Djeci se želi ukazati na važnost zdrave prehrane i stjecanje pozitivnih navika osobne higijene. Važno je preventivno djelovati kroz sve razine odgoja i obrazovanja djece i mladih. Zdravlje ima mentalne i socijalne dimenzije koje je nemoguće odvojiti. U osiguravanju zaštite mentalnog zdravlja važno je učenicima pomoći prepoznati vrijednost njihovih osjećaja i mišljenja. Razvoj mentalnog zdravlja uključuje poticanje i razvoj samopouzdanja i razvijanje životnih vještina od komunikacija do donošenja odluka (Mićanović, 2013).

2.1.2.2. Modul Prevencija nasilničkog ponašanja

„Nasilje je napad na fizički i psihološki integritet i dostojanstvo čovjeka, sve ono što vrijeđa njegova temeljna prava.“ (Mićanović, 2013:11)

Nasilništvo pripada u rizična ponašanja, a karakterizira ga namjera da se povrijedi druga osoba, ono je ponavljanje obrasca ponašanja u kojem je jedna strana žrtva, a druga strana nasilnik, a među njima je očita neravnoteža snaga. Perspektiva svijeta je u zajedništvu, toleranciji i dijalogu. Prema *Konvenciji o pravima djece Ujedinjenih naroda* (1989) jedno od osnovnih prava svakog djeteta je pravo na sigurno i podržavajuće okruženje za odrastanje i pravo na zaštitu svih oblika nasilja. Škola i obitelj jedni su od najvažnijih sustava koji oblikuju djetetovo odrastanje. Dijete u školi stječe znanja, ali i razvija brojne vještine kao što su uvažavanje razlika, donošenje odluka, kako nekome biti prijatelj, kako se ponašati u grupi, kako rješavati nesporazume (MZOS, 2013).

2.1.2.3. Modul Prevencija ovisnosti

Modul je pripremljen u cilju postizanja usvanja poželjnih društvenih stavova i ponašanja u odnosu na određene oblike rizičnih ponašanja. Uz teme koje su vezane za prevenciju pušenja, korištenja alkohola i zlouporabe droga, ovaj modul naglašava potrebu za intenziviranjem preventivnih aktivnosti na „novijim“ oblicima rizičnih ponašanja kao što su kockanje, klađenje i problem stradavanja mladih u prometu (prometne nesreće povezane s konzumiranjem alkohola) (MZOS, 2013).

U ovome modulu nalaze se i sljedeće teme: rizična ponašanja i posljedice po obrazovanje, životne vještine, emocionalnost (brižnost, otvorenost, empatija, iskrenost), utjecaj medija i vršnjaka, odolijevanje pritisku vršnjaka i vršnjačko pripadanje, rizične situacije, prevencija rizičnih situacija, životne vještine (MZOS, 2013).

Osobita pozornost treba se posvetiti i nasilju korištenjem informacijsko-komunikacijskih tehnologija, kockanju i klađenju adolescenata. Slijede problemi koji se odnose na prebrzu vožnju koja završava s tragičnim posljedicama, vožnju pod utjecajem alkohola i droga (Mićanović, 2013).

2.1.2.4. Modul Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje

Modul je temeljen na preporukama Svjetske zdravstvene organizacije (usp. WHO, *Standardi spolnog odgoja u Europi: okvir za kreatore političkih odluka, obrazovne i zdravstvene institucije i stručnjake*. Köln, 2010). Polazi se od holističke koncepcije spolnosti koju promatra kao složenu psihosociokulturološki oblikovanu cjelinu koja ima pozitivnu ulogu u životu svake osobe. Edukacija o spolnosti trebala bi biti dio odgoja u obitelji, ali to još nije pravilo. Zato ne čudi što je 83,8 % mladih navelo da bi spolni odgoj „trebalo uvesti u hrvatske škole“. Potrebu za spolnim odgojem potaknuli su razni događaji u posljednjih deset godina, a to je globalizacija i migracije novih skupina stanovništva s različitim kulturnim i religijskim temeljima, brzo širenje medija, pojavu i širenje HIV-a/ AIDS-a, promjene u stavovima prema spolnosti i promjene u spolnom ponašanju mladih (MZOS, 2013).

Modul obuhvaća teme kao što su: pozitivan i odgovoran odnos prema vlastitom tijelu, kritički odnos prema medijskoj prezentaciji spolnosti, suočavanje s vršnjačkim pritiscima, vještine donošenja odgovornih odluka, brak i odgovorno roditeljstvo, prepoznavanje seksualnog uznemiravanja i prevencija spolnog nasilja, važnost spolne/rodne ravnopravnosti, komunikacija o spolnosti, uvažavanje osoba drukčije seksualne orijentacije, rizici rane spolne aktivnosti i potreba njezina odgađanja. U izradi ovog programa koristile su se spoznaje iz razvojne psihologije, pedagogije, antropologije, sociologije, biologije, školske medicine, epidemiologije i preventivne znanosti. Važna je dobna prilagođenost sadržaja i metoda poučavanja, naglasak na interaktivnim metodama poučavanja i poticanju učenika na diskusiju i kritičko razmišljanje, vrijednosnu otvorenost (pružaju se informacije i omogućuje se diskusija i različitim vrijednosnim perspektivama) (MZOS, 2013).

Rezultati međunarodnih istraživanja jednoglasno pokazuju da spolni odgoj ne potiče spolnu aktivnost niti na bilo koji način povećava rizike koji se vežu uz ljudsku spolnost. Za ostvarenje cilja ovog modula treba pričekati barem desetak godina jer se odgajaju budući odgajatelji, to jest želi se pomoći budućim roditeljima da budu uspješniji u edukaciji svoje djece (MZOS, 2013).

2.1.3. Osvrt na kritike *Nastavnog plana i programa zdravstvenog odgoja*

Čikara (2007) u svome eseju *Zdravstveni odgoj i obrazovanje* piše kako je vrijeme u kojem živimo obilježeno brzim protokom informacija i kako je tijekom vremena ostala jedna konstanta, a to je Katolička crkva. Crkva je ustanovljena od Isusa Krista i ne može joj se osporiti zalaganje za bolji i pravedniji svijet. Autor navodi kako je kontrola medija zapravo kontrola društvenih događanja, a upravljanje medijima je upravljanje svijetom. Navedene stvari prikazane su kao opće stanje na globalnom planu, a za stanje u Republici Hrvatskoj izdvojeno je uvođenje zdravstvenog odgoja u škole. Kroz raspravu o uvođenju zdravstvenog odgoja iskristalizirala su se dva programa. To je Forum za slobodu odgoja i program udruge GROZD (Glas roditelja za djecu). Svi su složni da je program takve vrste u školi neophodan, ali se izbor programa od nadležnih tijela otegao. Najveći problemi nastali su oko područja seksualnosti pa se govorilo o uvođenju seksualnog, a ne zdravstvenog odgoja u škole. Autor piše kako oba programa imaju plemenite ciljeve, ali se isključuju jer nisu temeljeni na istim vrijednostima. Isto tako, medijski su zastupljena oba programa, ali se program udruge GROZD dobrim dijelom zasniva na tradicionalnim vrijednostima koje nudi Crkva pa ga ona kao takvog podupire i podržava. Njihove prijedloge mediji percipiraju kao zastarjele i neznanstvene. Program udruge GROZD problemu pristupa holistički: „Spolni odgoj treba pomoći mladim ljudima da odgovorno i svrhovito upravljaju sobom i vlastitim životom te da izrastu u savjesnu i afektivno zrelu osobu, što uključuje odgoj za odgovorno ponašanje, ispravnu uporabu slobode, kreposti kao što su strpljivost, sposobnost odricanja, samovladavanja, odgovornu ljubav“. (Eksperimentalni program zdravstvenog odgoja i obrazovanja, Udruga GROZD prema Čikara, 2007: 81).

Volarević (2014) u svome članku analizira IV. modul zdravstvenog odgoja koji je izazvao velike rasprave u društvu. Autor piše kako razgovor o spolnosti trebaju započeti roditelji kada procijene trenutak koji je prikladan za to. Odgoj, čak i spolni, zahvaća djelatnu, vrijednosnu i spoznaju sferu čovjekovog života, a u spolnom odgoju nema vrijednosne sfere. Kako su za odgoj potrebne sve tri sfere, spolni odgoj zapravo nije odgoj. Prema autoru, sadržaji IV. modula nisu usmjereni razvoju osobnosti, vrlo malo se govori o braku i ne govori se o utjecaju određenog spolnog ponašanja na kasnije osnivanje obitelji. Zdravstveni odgoj krši *Ustav* (čl. 63), *Opću*

deklaraciju o ljudskim pravima (čl. 26., t. 3) te *Povelju o ljudskim pravima Europske unije* (čl. 14., t.3). Prema navedenim dokumentima, roditelji su dužni odgajati djecu i slobodno odlučivati o odgoju djece, imaju pravo birati vrstu školovanja za djecu i to u skladu sa vlastitim uvjerenjima, a zdravstveni odgoj država je uvela kao obvezan predmet. Autor predlaže zdravstveni odgoj kao izborni predmet ili da se ponudi alternativni program u skladu s uvjerenjima roditelja.

Bijelić (2013) analizira priručnike MZOS- a i AZO-a zdravstvenog odgoja za nastavnike i stručne suradnike u osnovnoj i srednjoj školi i to samo module *Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje i Prevenција nasilničkog ponašanja*. Autorica ističe da je pojam rodne ravnopravnosti potpuno zanemaren ili neprimjereno obrađen kroz predložene aktivnosti. Jedna od aktivnosti u 3. razredu osnovne škole predlažu dječaka koji želi biti cvjećar i djevojčicu koja želi biti automehaničar. U objašnjenju za nastavnike piše kako ne postoje isključivo muška i ženska zanimanja i kako na izbor utječe okolina, sposobnosti. Autorica piše kako se navedenim objašnjenjem propušta razjasniti uloga rodnih stereotipa, predrasuda koje dovode do „muških“ i „ženskih“ zanimanja. U priručnicima se pojedine aktivnosti ponavljaju pa se ista aktivnost predlaže i za osnovnu i za srednju školu, a navedene aktivnosti se nerealno planiraju i nerealno se procjenjuje vrijeme za svaku aktivnost jer ih je nemoguće provesti u 45 minuta. (Bijelić, 2013)

2.2. Zdravstveni odgoj u nastavi Prirode i društva

O mogućnostima zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva mnogo je pisano. Jedan od tih radova objavile su Kostović-Vranješ i Blažević-Bandov (2004).

Kostović-Vranješ i Blažević-Bandov (2004) pišu kako je zdravstveni odgoj najstariji oblik svekolikog odgoja jer su ljudi i u prvobitnoj zajednici shvaćali od koje je važnosti zdravlje. Oni u nastojali održati zdravlje najprije vraćanjem, zatim upotrebom raznih trava, a kasnije i umjetnim lijekovima. Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji „zdravlje je stanje potpunog fizičkog, mentalnog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsutnost bolesti i iznemoglosti“. Zdravstvenim odgojem možemo povoljno utjecati na tjelesno i psihičko zdravlje, ali se teško može utjecati na socijalno-ekonomsko blagostanje jer ono ovisi o društvenom uređenju

zemlje, razvijenosti i ekonomskoj moći. Djecu treba što prije naučiti da je očuvanje zdravlja životna zadaća, ali se zdravstvena pravila moraju uvježbati.

Prema Kostović-Vranješ i Blažević-Bandov (2004) zadatci suvremenog zdravstvenog odgoja su preventivna, kurativna i korektivna znanja, optimalna tjelesna kondicija, niz prikladnih vježbi, pravilna prehrana, zdravi međuljudski odnosi i sposobnost stalnog ekološkog uravnoteženja organizma s cjelinom prirodnih i socijalnih uvjeta u kojima čovjek živi. Zdravstveni odgoj je najvažniji faktor unapređivanja čovjekova zdravlja pa svakog čovjeka treba educirati o zdravlju, razviti pravilne zdravstvene stavove, a on se ostvaruje preko svih sadržaja i odgoja (intelektualnih, moralnih, estetskih, radnih, tjelesnih, zdravstvenih) zbog utjecaja na kognitivnu, afektivnu i djelatnu sferu ličnosti.

Medicinska znanost sve više potvrđuje da se različiti poremećaji u djetetovu organizmu javljaju kao posljedica zanemarivanja zdravstvenog odgoja. Niz poremećaja fizičkog zdravlja uzrokuje pogrešan način prehrane, zanemarivanje osobne higijene, nedostatak kretanja u prirodi. Cilj zdravstvenog odgoja je stjecanje znanja o očuvanju i unapređivanju zdravlja pojedinca i njegove okoline te aktivna primjena tog znanja u životu. Škola je obvezna i polaze je sva djeca pa škola ima neprocjenjivu vrijednost u podizanju zdravstvene kulture cjelokupnog stanovništva. U školi je moguće stjecati potrebna znanja, razvijati svijest o zdravlju, stvarati higijenske navike i pravilan i zdrav stil života. Sadržaji programa zdravstvenog odgoja integrirani u nastavne programe velik su potencijal za cjelokupnu aktivnost razvijanja zdravstvene kulture. Učitelj treba stalno djelovati na razvijanje osnovnih higijenskih i radnih navika (Kostović-Vranješ, Blažević-Bandov, 2004).

Zdravstveni se odgoj ostvaruje u većini nastavnih sadržaja Prirode i društva. „Postoje nastavni sadržaji u kojima je posebno naglašena mogućnost stjecanja znanja o zdravstvenoj tematici, održavanja i formiranja pravilnih stavova i zdravstveno-higijenskih navika (održavanje osobne higijene i reda u školi i domu, kultura stanovanja, osobna higijena, pravilna i raznovrsna prehrana, pravilno odijevanje i obuvanje, prenošenje zaraznih bolesti, utjecaj sunca, zraka i vode na zdravlje, tjelesno vježbanje i rekreacija, građa, funkcija i higijena organa i sustava organa, biljke važne za prehranu i liječenje čovjeka i dr.)“ (Kostović-Vranješ, Blažević-Bandov, 2004: 307).

Sadržaji programa zdravstvenog odgoja integrirani u nastavne programe velik su potencijal za cjelokupnu aktivnost razvijanja zdravstvene kulture, a u ostvarivanju ciljeva i zadataka učitelj ima veliku ulogu. Učitelj mora prvo utvrditi kolika je razina već usvojenih zdravstvenih spoznaja, a potom u dogovoru s učenicima kroz različite djelatnosti upoznavati i rješavati određene zdravstvene probleme (Kostović-Vranješ, Blažević-Bandov, 2004).

Matas (1999) u svojoj knjizi piše o načelu humanog odnosa među spolovima u nastavi Prirode i društva. Među ljudima postoji razlike u spolovima. Djeca prije dolaska u školu znaju da je mama ženskog spola, a da je tata muškog spola i da zbog toga postoje određene prirode razlike. Odgojno djelovanje treba organizirati tako da se prirodne razlike među spolovima razumiju, a da u društvenom smislu trebaju vladati humani odnosi. Autor gradivo iz teme „Čovjek- to sam ja“ preporučuje obraditi na temelju praktičnih radova i izvorne stvarnosti. Pozornost treba obratiti na primjenu higijensko-zdravstvenih mjera kako bi se očuvalo svoje i tuđe zdravlje. Isto tako, učenici će usvojiti kako je čovjek i misaono biće (Matas, 1999).

3. METODOLOGIJA

Cilj istraživanja je utvrditi mogućnosti ostvarivanja sadržaja zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva. Konkretni istraživački zadatci su:

- utvrditi zastupljenost sadržaja pojedinih modula zdravstvenog odgoja u nastavnom programu Prirode i društva;
- utvrditi zastupljenost sadržaja pojedinih modula zdravstvenog odgoja u udžbenicima Prirode i društva;
- utvrditi stavove učitelja razredne nastave o mogućnostima i poteškoćama ostvarivanja sadržaja zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva.

Kako bi se zacrtani zadatci ostvarili korištene su sljedeće istraživačke metode:

- komparativna analiza sadržaja modula *Nastavnog plana i programa zdravstvenog odgoja* (2013) i aktualnog nastavnog programa Prirode i društva (2006);
- komparativna analiza sadržaja modula *Nastavnog plana i programa zdravstvenog odgoja* (2013) i aktualnih udžbenika Prirode i društva;
- metoda strukturiranog intervjua.

Nastavni plan i program koji se u radu analizira donesen je 2006. godine, a *Nastavni plan i program zdravstvenog odgoja* donesen je kasnije, to jest 2013. godine.

U radu su analizirani sadržaji sljedećih udžbenika Prirode i društva: Letina, Kisovar Ivanda i De Zan, (2014). *Naš svijet 1*; Kisovar Ivanda, Letina, De Zan, (2014). *Naš svijet 2*; Letina, Kisovar Ivanda i Nejašmić, (2014). *Naš svijet 3* i Kisovar Ivanda, Letina, Nejašmić i De Zan, (2014). *Naš svijet 4*. Analizom su utvrđeni sadržaji, tekstovi, zadatci i pitanja u udžbenicima. Kako bi se utvrdila zastupljenost sadržaja pojedinih modula zdravstvenog odgoja u udžbenicima, nakon analize udžbeničke literature provedena je komparativna analiza sa sadržajima pojedinih modula.

Kako bi se utvrdili stavovi učitelja razredne nastave o mogućnostima ostvarivanja sadržaja zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva korištena je metoda strukturiranog intervjua. U tu je svrhu, a na temelju proučavanja relevantne

literature, konstruiran upitnik za strukturirani intervju. Intervju je proveden u OŠ Vladimir Nator u Dugoj Resi od 2.5. do 6.5. 2016., a sudjelovalo je 10 učiteljica razredne nastave. U intervjuu bila su zastupljena 2 tipa pitanja: pitanja otvorenog tipa („Možete li navesti nekoliko konkretnih načina ostvarivanja zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva?“) i pitanja zatvorenog tipa („Je li uvođenje *Nastavnog plana i programa zdravstvenog odgoja* (2013) dovelo do promjena u ostvarivanju nastave Prirode i društva?“).

4. REZULTATI

4.1. Zastupljenost sadržaja zdravstvenog odgoja u aktualnom nastavnom programu Prirode i društva

Analiza nastavnog programa predmeta Priroda i društvo iz 2006. godine za 1. razred pokazala je kako je zdravstveni odgoj moguće ostvariti kroz module *Živjeti zdravo* i *Prevenција nasilničkog ponašanja*.

Modul *Živjeti zdravo* moguće je ostvariti kroz sadržaje nastavnih tema: *Moja škola*, *Članovi obitelji*, *Osobna čistoća*, *Zdravlje*, *Čistoća okoliša*. Navedene nastavne teme važne su za zdravstveni odgoj jer učenik uči imenovati članove obitelji, a to je važno za socijalizaciju. Isto tako, spoznaje koliko je važno održavati osobnu čistoću i pravilno se hraniti, a to su neki od ciljeva zdravstvenog odgoja.

Modul *Prevenција nasilničkog ponašanja* ostvaruje se kroz sadržaj nastavne teme *Život i rad u školi* jer učenik upoznaje djelatnike u školi i usvaja odredbe kućnoga reda, a to je važno za prevenciju nasilja.

Nema korelacije s modulima *Prevenција ovisnosti* i *Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje*.

Tablica 1. Nastavne teme predmeta Priroda i društvo u 1. razredu prema zastupljenosti modula zdravstvenog odgoja

Nastavna tema	Ključni pojmovi	Modul
Moja škola	Učionica, naziv škole	<i>Živjeti zdravo</i>
Članovi obitelji	Obitelj, članovi obitelji	<i>Živjeti zdravo</i>
Osobna čistoća	Zdravlje, čistoća, osobna čistoća	<i>Živjeti zdravo</i>
Zdravlje	Zdravlje, pravilna prehrana, zaštita od bolesti	<i>Živjeti zdravo</i>
Čistoća okoliša	Okoliš	<i>Živjeti zdravo</i>

Život i rad u školi	Djelatnici u školi, kućni red škole	<i>Prevenција nasilničkog ponašanja</i>
---------------------	-------------------------------------	---

Izvor: Nastavni plan i program za osnovnu školu, MZOŠ, 2006.

Analiza nastavnog programa iz 2006. godine pokazala je kako je zdravstveni odgoj u 2. razredu moguće ostvariti kroz module: *Živjeti zdravo* i *Prevenција nasilničkog ponašanja*.

Modul *Živjeti zdravo* ostvaruje se kroz sadržaje nastavnih tema: *Zdravlje, Prehrana, Zdravstvene ustanove*. Navedene teme važne su jer učenik usvaja higijenske navike i povezuje higijenske navike i zdravlje, upoznaje namirnice koje su važne za zdravlje, upoznaje zdravstvene ustanove i zdravstveno osoblje, a to su sve ciljevi zdravstvenog odgoja.

Modul *Prevenција nasilničkog ponašanja* moguće je ostvariti kroz sadržaj nastavne teme *Ponašanje u školi i odnosi među učenicima* jer učenici na satu prirode i društva uče kako mirno rješavati sukobe i upoznaju prava i dužnosti.

Nastavna tema *Dijete* važna je za zdravstveni odgoj, tj. za modul *Živjeti zdravo* jer učenici spoznaju fizičke razlike između dječaka i djevojčica.

Tablica 2. Nastavne teme predmeta Priroda i društvo u 2. razredu prema zastupljenosti modula zdravstvenog odgoja

Nastavna tema	Ključni pojmovi	Modul
Zdravlje	Higijenske navike, zdravlje i bolest	<i>Živjeti zdravo</i>
Prehrana	Obroci, namirnice, prehrana	<i>Živjeti zdravo</i>
Zdravstvene ustanove	Zdravstvena ustanova, zdravstveni djelatnici, hitna pomoć	<i>Živjeti zdravo</i>

Ponašanje u školi i odnosi među učenicima	Pristojno ponašanje, učenicka prava i dužnosti, razumijevanje, uvažavanje	<i>Prevenција nasilničkog ponašanja</i>
Dijete	Djevojčica, dječak	<i>Živjeti zdravo</i>

Izvor: Nastavni plan i program za osnovnu školu, MZOŠ, 2006

Prema aktualnom nastavnom programu, najmanje je sadržaja u 3. razredu kroz koje se zdravstveni odgoj može ostvariti u nastavi Prirode i društva.

Modul *Živjeti zdravo* može se ostvariti kroz sadržaj nastavne teme *Zdravlje*. Kroz navedenu nastavnu temu učenici upoznaju način prijenosa zaraznih bolesti, a to je jedan od načina preventivnog djelovanja na zdravlje.

Nema korelacije s modulima *Prevenција nasilničkog ponašanja*, *Prevenција ovisnosti* i *Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje*.

Tablica 3. Nastavne teme predmeta Priroda i društvo u 3. razredu prema zastupljenosti modula zdravstvenog odgoja

Nastavna tema	Ključni pojmovi	Moduli
Zdravlje	Briga za osobno zdravlje, zarazne bolesti, liječenje	<i>Živjeti zdravo</i>

Izvor: Nastavni plan i program za osnovnu školu, MZOŠ, 2006

Prema nastavnom programu iz 2006., za 4. razred, u nastavi Prirode i društva moguće je ostvariti sadržaje modula zdravstvenog odgoja: *Živjeti zdravo*, *Prevenција nasilničkog ponašanja*, *Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje*.

Modul *Živjeti zdravo* moguće je ostvariti kroz sadržaj nastavne teme *Ljudsko tijelo*. Kroz navedenu temu učenici uče kako je ljudsko tijelo cjelina i uče važnost čuvanja tijela od štetnih utjecaja. I kroz nastavnu temu *Moje tijelo* ostvaruje se modul

Živjeti zdravo jer učenici ponavljaju važnost pravilne prehrane i shvaćaju kako se rastom i razvojem mijenja tijelo i ponašanje, tj. uče što je pubertet.

Modul *Prevenција nasilničkog ponašanja* ostvaruje se kroz sadržaj nastavne teme *Čovjek*. U ovoj nastavnoj temi učenici uče o čovjekovoj ulozi u zajednici i o jednakosti i pravima svih ljudi u zajednici. Kroz ovu temu moguće je ostvariti i modul *Živjeti zdravo* jer učenici spoznavaju ulogu čovjeka u zajednici, a za zdrav život važan je i socijalni status pojedinca.

Sadržaji nastave Prirode i društva ne koreliraju s modulom *Prevenција ovisnosti i Spolna/ rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje*.

Tablica 4. Nastavne teme predmeta Priroda i društvo u 4. razredu prema zastupljenosti modula zdravstvenog odgoja

Nastavna tema	Ključni pojmovi	Moduli
Ljudsko tijelo	Dijelovi tijela, organizam	<i>Živjeti zdravo</i>
Moje tijelo	Promjene na tijelu, pubertet	<i>Živjeti zdravo</i>
Čovjek	Čovjek, zajednica, ljudska prava	<i>Živjeti zdravo</i>
		<i>Prevenција nasilničkog ponašanja</i>

Izvor: Nastavni plan i program za osnovnu školu, MZOŠ, 2006

4.2. Zastupljenost sadržaja zdravstvenog odgoja u udžbenicima Prirode i društva

Analizom udžbenika nastoji se utvrditi zastupljenost sadržaja zdravstvenog odgoja u aktualnim udžbenicima Prirode i društva. U nastavku se predstavljaju rezultati analize udžbenika „Naš svijet“ po razredima. Izdvojeni su svi sadržaji, pitanja i zadaci kroz koje je moguće ostvariti zdravstveni odgoj. Kroz neke sadržaje

moguće je u potpunosti ostvariti zdravstveni odgoj, a u nekim sadržajima postoji manja korelacija Prirode i društva i zdravstvenog odgoja.

U udžbeniku za prvi razred osnovne škole utvrđeni su sadržaji kroz koje je moguće ostvariti određene zadaće zdravstvenoga odgoja.

Modul *Živjeti zdravo* moguće je ostvariti kroz sadržaje nastavnih lekcija *Moja škola*, *Članovi obitelji*, *Odgovorno ponašanje u domu*, *Ljudi i jesen*, *Ljudi i ljeto*, *Osobna čistoća*, *Čuvamo svoje zdravlje*, *Čuvamo čistoću okoliša*. U navedenim lekcijama postoji korelacija između sadržaja nastave Prirode i društva i zdravstvenog odgoja jer učenike uče o važnosti vlastitog zdravlja, utjecaju okoliša na zdravlje. Isto tako, učenici postaju svjesni kako pripadaju određenom razredu i obitelji što je jako važno za njihovo mentalno zdravlje.

Modul *Prevenција nasilničkog ponašanja* ostvaruje se kroz nastavne lekcije: *Dogovaramo se o pravilima ponašanja*, *Kućni red škole*, *Promet*. Zadatak zdravstvenog odgoja je preventivno djelovati na nasilje, a jedan od načina je dogovor o pravilima ponašanja, upoznavanjem učenika s kućnim redom škole i upoznavanjem učenika s osnovnim pravilima ponašanja u prometu.

Moduli *Prevenција ovisnosti* i *Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje* nisu zastupljeni u ovom udžbeniku.

Tablica 5. Sadržaji zdravstvenog odgoja u udžbeniku „Naš svijet 1“ za prvi razred osnovne škole prema modulima

Nastavna lekcija	Sadržaji u udžbeniku	Modul	Objašnjenje
Moja škola	Kako se zove tvoja škola. Objasni gdje se u školi nalazi tvoja učionica. Nabroji koje prostorije ima tvoja škola.	<i>Živjeti zdravo</i>	Osim fizičke i psihičke, zdravlje ima i socijalnu dimenziju. Važno je da učenik zna kojoj školi pripada, kojem razredu, tko je njegova učiteljica. Isto tako važno je da učenik zna da je i on ravnopravan član svoje obitelji i da zna nabrojati ostale članove svoje obitelji.
Članovi obitelji	Ispričaj tko čini tvoju obitelj. Ključne riječi: obitelj, roditelj, djeca, djed, rođaci, briga Imenuj članove svoje obitelji. Opiši neki sretan događaj u tvojoj obitelji. Odaberi jednu fotografiju svoje obitelji. Ispričaj što je na njoj prikazano.	<i>Živjeti zdravo</i>	
Odgovorno ponašanje u domu	Ključne riječi: kućna pravila, opasnosti u domu Ilustracije policijskog auta, kola hitne pomoći i vatrogasaca; brojevi telefona hitne pomoći (194), policije (192) i vatrogasaca (193).	<i>Živjeti zdravo</i>	Kako bi mogli spriječiti nezgode u vlastitom domu, važno je učenike naučiti kako se odgovorno ponašati u domu, a to je cilj i zdravstvenog odgoja. Učenike je potrebno naučiti i brojeve hitnih službi.
Ljudi i jesen	Ključne riječi: grožđe, povrće, tržnica Ilustracije berbe grožđa, berbe jabuka, smokava; pripreme	<i>Živjeti zdravo</i>	Učenjem o hrani koja raste u jesen

	zimnice; jesenog povrća.		i ljeto, učenici mogu naučiti/ponoviti koja je hrana važna za zdravlje.
Ljudi i ljeto	Ilustracija voća i povrća ljeti; berbe u vrtu. Od kojeg bi ljetnog voća mogao/ mogla pripremiti osvježavajuću voćnu salatu?	<i>Živjeti zdravo</i>	
Osobna čistoća	Pokušaj objasniti poslovicu: „Čistoća je pola zdravlja.“ Ključne riječi: pranje ruku, jelo, zahod, kašljanje, kihanje, igra na otvorenom. Ilustracije pranja ruku, umivanja, češljanja, pranja zubi, tuširanja, rezanja noktiju, sapuna, ručnika, češlja, četkice i paste za zube, šampona. Objasni kad trebaš prati ruke. Opiši kako pereš zube. Napiši popis sredstava kojima se koristiš za održavanje osobne čistoće.	<i>Živjeti zdravo</i>	Jedan od sadržaja modula <i>Živjeti zdravo</i> je osobna higijena, a o tome učenici uče kroz navedenu nastavnu lekciju. Na početku sata objašnjavaju poslovicu, kroz tekst uče kada i kako prati ruke. Tekst prate i ilustracije. Na kraju nastavne lekcije postavljena su pitanja kojima se utvrđuje koliko su usvojili sadržaje nastavne lekcije, a ujedno i sadržaj zdravstvenog odgoja.
Čuvamo svoje zdravlje	Što najviše voliš jesti? Objasni zašto. Ključne riječi: raznolika prehrana, boravak na svježem zraku, tjelovježba, rad, odmor, liječnik, zubar. Ilustracije: zajutark, doručak, ručak, užina, večera, boravak na svježem zraku, cijepljenje, pregled kod zubara, odmor.	<i>Živjeti zdravo</i>	Jedan od ciljeva zdravstvenog odgoja je čuvanje vlastitog zdravlja, a taj cilj ostvaruje se kroz navedenu nastavu jedinicu. Učenici uče o prehrani koje prate ilustracije, o boravku na svježem

	<p>Kakva treba biti tvoja prehrana? Zašto je važna redovita tjelovježba? Zašto je važno odlaziti na liječničke preglede? Smisli zdrav jelovnik za pojedine obroke u jednome danu.</p>		<p>zraku i važnosti pregleda kod zubara i liječnika.</p>
<p>Čuvamo čistoću okoliša</p>	<p>Ključne riječi: okoliš, spremnik, otpad, priroda. Ilustracije spremnika za papir, staklo i plastiku; smeća u prirodi; škole. Objasni zašto je važno održavati čistoću okoliša. Ispričaj kako ti možeš pridonijeti čuvanju okoliša.</p>	<p><i>Živjeti zdravo</i></p>	<p>Kroz navedenu nastavnu lekciju učenici uče kako očuvati okoliš oko sebe. Bez čistog okoliša ljudi ne mogu biti zdravi pa se i kroz ovu nastavnu lekciju djelomično može ostvariti zdravstveni odgoj, to jest modul <i>Živjeti zdravo</i>.</p>
<p>Dogovaramo se o pravilima ponašanja</p>	<p>Zašto je potrebno pristojno se ponašati u razredu? Ključne riječi: čuvamo, pomažemo, ispričavamo se, pozdravljamo, pristojno zamolimo, igramo se i učimo. Smisli i ti jedno pravilno pristojnog ponašanja u razredu. Objasni kako se trebaš pristojno ponašati. Razmisli čemu služe razredna pravila.</p>	<p><i>Prevenција nasilničkog ponašanja</i></p>	<p>Jedan od zadataka modula <i>Prevenција nasilničkog ponašanja</i> je naučiti učenike kako postoje pravila kojih se treba pridržavati, a taj zadatak se ostvaruje kroz navedenu nastavnu lekciju. Učenici uče zašto je važno pristojno se ponašati, čemu služe pravila uopće.</p>
<p>Kućni red škole</p>	<p>Što označuje školsko zvono? Navedi pravila kućnog reda škole.</p>	<p><i>Prevenција nasilničkog</i></p>	<p>Kako u razredu, tako i u školi postoje pravila ponašanja koja</p>

	Predloži još neka pravila kućnog reda u školi.	<i>ponašanja</i>	učenici moraju usvojiti i kroz koja se mogu ostvariti zadatci modula <i>Prevenција nasilničkog ponašanja</i> .
Život u obitelji	Ključne riječi: dužnosti. Koje dužnosti imaju članovi tvoje obitelji? Ispričaj koje dužnosti najradije obavljaš. Što bi se dogodilo kad članovi obitelji ne bi obavljali svoje dužnosti?	<i>Prevenција nasilničkog ponašanja</i>	Kako bi spriječili nasilnično ponašanje, učenike trebamo na vrijeme upoznati s njihovim dužnostima u školi i obitelji. Kada upoznaju svoje dužnosti, znaju što se od njih očekuje.
Promet	Ključne riječi: promet, prometna pravila. Objasni kako se trebamo ponašati u prometu. Ispričaj što bi se dogodilo da nema prometnih pravila.	<i>Prevenција nasilničkog ponašanja</i>	Modul <i>Prevenција nasilničkog ponašanja</i> ostvaruje se preko usvajanja pravila kojih se trebamo pridržavati u prometu.

Izvor: prema Letina i sur. (2013) i MZOS (2013), obradila autorica

U udžbeniku za drugi razred utvrđeni su sadržaji kroz koje je moguće ostvariti zdravstveni odgoj.

Za usvajanje određenih stavova i navika važne su i fotografije. Preko fotografija u nastavnim lekcijama *Ljudi i jesen*, *Ljudi i ljeto* učenici mogu naučiti kako je važno jesti voće i povrće koje dozrijeva u navedenim godišnjim dobima, a time stvaramo korelaciju s modulom *Živjeti zdravo*. Ostale jedinice s kojima se može ostvariti korelacija s modulom *Živjeti zdravo* su: *Zdravlje je najveće bogatstvo*, *Prehrana i zdravlje*, *Zdravstvene ustanove*. Modulom *Živjeti zdravo* želi se kod učenika stvoriti stav kako je zdravlje jako važno u svakom životu, koliko prehrana utječe na zdravlje, a to se ostvaruje navedenim nastavnim lekcijama.

Modul *Prevenција nasilničkog ponašanja* ostvaruje se kroz nastavne lekcije *Razredna pravila*, *Naša prava i dužnosti*. Učenici uče o razrednim pravilima, zašto ih je važno poštovati, o dužnostima i pravima djece, a na taj način djeluje se preventivno na nasilničko ponašanje.

Modulom *Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje* želi se kod učenika razviti stav kako su muškarci i žene ravnopravni spolovi i kako je važno međusobno poštovanje muškaraca i žena. Kako bi kod učenika na vrijeme razvili takav stav, potrebno ih je tome podučavati već u osnovnoj školi. To se čini u nastavnoj lekciji *Dijete*.

Nema korelacije s modulom *Prevenција ovisnosti*.

Tablica 6. Sadržaji zdravstvenog odgoja u udžbeniku „Naš svijet 2“ za drugi razred osnovne škole prema modulima

Nastavna lekcija	Sadržaji u udžbeniku	Modul	Objašnjenje
Ljudi i jesen	Fotografije voća, povrća i džema.	<i>Živjeti zdravo</i>	Učenici se pomoću fotografija mogu podsjetiti na važnost pravilne prehrane i time se može ostvariti jedan od zadataka zdravstvenog odgoja.
Biljke zimi	Fotografije mandarina, naranči, limuna.	<i>Živjeti zdravo</i>	
Ljudi i ljeto	Fotografije breskve, lubenice, salate, rajčice.	<i>Živjeti zdravo</i>	
Zdravlje je najveće bogatstvo	Navedi značenje sljedećih poslovice: a. Bolje spriječiti nego liječiti! b. Zdravlje je najveće bogatstvo! c. Čistoća je pola zdravlja! Ključni pojmovi: zdravlje, Fotografije zubarskog pregleda, cijepljenja, tuširanja, pranja zubi. Opiši kako pereš zube. Zašto trebamo redovito ići na zubarske preglede? Zašto trebamo redovito ići k liječniku na cijepljenje? Zašto je važno dovoljno spavati?	<i>Živjeti zdravo</i>	Modulom <i>Živjeti zdravo</i> želi se kod učenika osvijestiti kako je zdravlje važna, ako ne i najvažnija stavka u životu svakog čovjeka, a to se čini ovom nastavnom lekcijom.
Prehrana i zdravlje	Što si danas doručkovao/ doručkovala? Koliko puta u danu jedeš? Zašto?	<i>Živjeti zdravo</i>	Modulom <i>Živjeti zdravo</i> učenicima se želi obratiti pozornost na

	<p>Ključni pojmovi: raznolika hrana, obrok.</p> <p>Fotografije kruha, voća i povrća, ribe, mesa, mliječnih proizvoda, jaja.</p> <p>Ilustracije: zajuttrak, doručak, ručak, užina, večera.</p> <p>Zašto naša hrana treba biti raznolika?</p> <p>Zašto je trebamo uzimati u više dnevnih obroka?</p> <p>Sastavi dnevni jelovnik koji je koristan za rast i razvoj te čuvanja zdravlja.</p>		<p>važnost redovite i raznovrsne prehrane, a taj cilj ostvaruje se navedenom nastavnim lekcijom. Učenici uče koliko obroka bi trebalo jesti u danu i što bi trebalo jesti.</p>
Zdravstvene ustanove	<p>Kada posjećujemo liječnika ili zubara iako nismo bolesni?</p> <p>Ključni pojmovi: dom zdravlja, zdravstveni djelatnici, ljekarna, hitna pomoć, broj Državne uprave za zaštitu i spašavanje (112).</p> <p>Fotografija automobila hitne pomoći.</p> <p>Tko sve radi u domu zdravlja?</p> <p>Gdje ćeš kupiti lijek?</p> <p>Gdje se liječe teži bolesnici?</p> <p>Koji je broj Hitne pomoći? Kada ga trebamo nazvati?</p>	<i>Živjeti zdravo</i>	<p>Modulom <i>Živjeti zdravo</i> želi se ukazati na važnost očuvanja zdravlja, a zdravlje možemo očuvati u zdravstvenim ustanovama. U ovoj nastavnoj lekciji učenici uče koje u zdravstvene ustanove, koji je broj Državne uprave za zaštitu i spašavanje.</p>
Razredna pravila	<p>Ključni pojmovi: učenje, igra, pravila.</p> <p>Zašto je važno zajednički dogovoriti razredna pravila?</p> <p>Dogovorite razredna pravila vašeg razreda.</p> <p>Zašto je važno poštovati razredna pravila?</p> <p>Predloži još jedno razredno pravilo.</p>	<i>Prevenција nasilničkog ponašanja</i>	<p>Kao u 1. razredu, učenici sada ponovno uče zašto je važno da postoje pravila u razredu i u školi. Kada su učenici upoznati s pravilima ponašanja, manja je</p>

<p>Naša prava i dužnosti</p>	<p>Zašto je važno poštovati ljudi koji na okružuju? Zašto očekujemo da nas i drugi poštuju? Ispričaj kako ti poštuješ prava druge djece. Na koja te prava djece upozoravaju vaša razredna pravila. Koje dužnosti imaš u svojem razredu? Dopuni listu prava i dužnosti svojim prijedlozima.</p>	<p><i>Prevenција nasilničkog ponašanja</i></p>	<p>vjerojatnost da će kršiti pravila, a upoznavanjem učenika s pravilima preventivno djelujemo na nasilično ponašanje.</p>
<p>Dijete</p>	<p>Ilustracije tijela dječaka i djevojčice. Po čemu se dječaci razlikuju od djevojčica? Objasni zašto je važno međusobno poštovanje dječaka i djevojčica; muškaraca i žena.</p>	<p><i>Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje</i></p>	<p>Modulom <i>Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje</i> želi se kod učenika razviti stav kako su spolovi ravnopravni i kako je važno međusobno poštovanje i uvažavanje mišljenja, a takav stav može se poticati u ovoj nastavnoj lekciji.</p>

Izvor: prema Letina i sur. (2013) i MZOS (2013), obradila autorica

Analizom udžbenika utvrđeni su sadržaji kroz koje je moguće ostvariti zdravstveni odgoj.

Modulom *Živjeti zdravo* želi se utjecati i na socijalnu dimenziju zdravlja, brigu za osobno zdravlje i naučiti učenike kako spriječiti neke bolesti. Svi navedeni zadatci ostvaruju se u sljedećim nastavnim lekcijama: *Predci i potomci, Zaštita i čuvanje voda, Briga za osobno zdravlje, Zarazne bolesti.*

Nema korelacije s modulima *Prevenција ovisnosti, Prevenција nasilničkog ponašanja i Spolna/rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje.*

Tablica 7. Sadržaji zdravstvenog odgoja u udžbeniku „Naš svijet 3“ za treći razred osnovne škole prema modulima

Nastavna lekcija	Sadržaji u udžbeniku	Modul	Objašnjenje
Preinci i potomci	Tko čini tvoju obitelj? Tko su najstariji članovi tvoje obitelji? Ključne riječi: preinci, potomci.	<i>Živjeti zdravo</i>	Za socijalnu dimeziju zdravlja, važno je učenicima skrenuti pozornost i na njihove pretke koji čine njihovu obitelj, a to se čini ovom nastavnom lekcijom.
Zaštita i čuvanje voda	Ilustracija tuširanja i pranja zubi	<i>Živjeti zdravo</i>	Modul <i>Živjeti zdravo</i> potiče razvoj higijenskih navika, a u njih pripadaju tuširanje i pranje zubi. U ovoj nastavnoj lekciji učenici trebaju shvatiti kako trebamo štedjeti vodu prilikom tuširanja i pranja zubi.
Zarazne bolesti	Ključne riječi: zarazna bolest, prenošenje zaraze, liječnička pomoć, liječenje, lijekovi, osobna čistoća. Objasni značenje narodnih izreka o zdravlju: „Kamo ne zalazi Sunce, tamo zalazi liječnik“; „Živi polako“.	<i>Živjeti zdravo</i>	Kako bi učenici mogli čuvati vlastito zdravlje, potrebno ih je naučiti od kojih se zaraznih bolesti moraju zaštititi i na koji način, a i to su važni ciljevi zdravstvenog odgoja.

<p>Briga za osobno zdravlje</p>	<p>Kako održavaš osobnu čistoću? Je li tvoja prehrana zdrava? Ključne riječi: zdravlje, deklaracija o pravima djece. Ilustracije održavanja osobne čistoće, održavanja čistoće svog doma, odlazak liječniku, boravak na svježem zraku, bavljenje tjelesnim aktivnostima. Objasni što je zdravije jesti i zašto: bombone ili med; kompot ili svježe voće; kolače ili povrće. Kako se brineš za svoje zdravlje? Koje navike pomažu u čuvanju zdravlja, a koje loše utječu na njega?</p>	<p><i>Živjeti zdravo</i></p>	<p>Kako bi učenici mogli čuvati vlastito zdravlje, moramo ih naučiti na koje načine se mogu brinuti o vlastitome zdravlju, a i to je jedan od ciljeva zdravstvenog odgoja.</p>
---------------------------------	---	------------------------------	--

Izvor: prema Letina i sur. (2013) i MZOS (2013), obradila autorica

Analizom udžbenika utvrđeni su sadržaji kroz koje je moguće ostvariti zdravstveni odgoj.

Modul *Živjeti zdravo* ostvaruje se kroz nastavne lekcije: *Čovjek- to sam ja, Ljudsko tijelo, Organi za probavu, Organi za disanje, Moje tijelo; Put do zrelosti-promjene u pubertetu*. Kroz navedene nastavne lekcije ostvaruju se ciljevi modula *Živjeti zdravo* jer učenici uče kako zaštititi vlastito zdravlje, uče o svome tijelu i o promjenama koje ih čekaju u pubertetu.

Kao što i sam naslov kaže, kroz nastavnu lekciju *Štetnost ovisnosti* učenici uče koje posljedice ostavljaju ovisnosti na njihov organizam, a to želi spriječiti i modul *Prevenција ovisnosti*.

Tablica 8. Sadržaji zdravstvenog odgoja u udžbeniku „Naš svijet 4“ za četvrti razred osnovne škole prema modulima

Nastavna lekcija	Sadržaji u udžbeniku	Modul	Objašnjenje
Cjelina: Čovjek	Zanimljivosti: Mozak, Varljive oči, Otisci prstiju, Skrivena kosti, Pušenje šteti zdravlju, Vide li svi boje, Osjet okusa.	<i>Živjeti zdravo</i> <i>Prevecija</i> <i>ovisnosti</i>	Učenici i preko zanimljivosti uče o vlastitom zdravlju i o štetnosti ovisnosti.
Čovjek- to sam ja	Što je sve čovjeku potrebno za život? Objasni kojim se obilježjima čovjek razlikuje od ostalih živih bića. Ključni pojmovi: čovjek je misaono biće, društveno biće, zajednica, ljudska prava, prava djeteta, dužnosti.	<i>Živjeti zdravo</i>	Modul <i>Živjeti zdravo</i> potiče fizičko, ali i psihičko zdravlje. Kako bi se zaštitilo psihičko zdravlje, važno je učenicima objasniti kako je čovjek misaono i društveno biće te da se ne može odvojiti psihičko zdravlje od fizičkog.
	Objasni zašto kažemo da je čovjek društveno biće. Protumači kako pojedinac može pridonijeti nekoj zajednici. Koja prava i dužnosti vrijede za svu djecu u svijetu? Kada bi mogao/ mogla odrediti još neka prava za djecu, koja bi to prava bila?	<i>Prevecija</i> <i>nasilničkog</i> <i>ponašanja</i>	Učenicima se mora objasniti kako je čovjek društveno biće i kako ima prava, ali i dužnosti koja mora izvršavati. U svakom društvu dolazi do nesuglasica, ali zato postoje prava i dužnosti kako bi se neuglasice riješile.

Ljudsko tijelo	<p>Ključne riječi: organi, organizam, kosti, mišići, organi za kretanje.</p> <p>Prikaz kostura i mišića na ljudskom tijelu.</p> <p>Što daje čvrstoću ljudskom tijelu?</p> <p>Što ti činiš da bi pravilno razvio/ razvila svoje tijelo.</p> <p>Istraži kako liječnici pri liječenju ljudi mogu vidjeti unutarnje dijelove ljudskog tijela.</p>	<i>Živjeti zdravo</i>	<p>Kako bi učenici mogli razumjeti kako naš organizam funkcionira potrebno ih je tome naučiti, a to se čini ovom nastavnom lekcijom. Kada učenici znaju osnovne stvari o ljudskom organizmu, a samim time i o vlastitom, znat će ga čuvati od bolesti, a to je cilj zdravstvenog odgoja.</p>
Organi za probavu	<p>Koliko obroka jedeš u danu?</p> <p>Ključni pojmovi: hrana, organi za probavu.</p> <p>Prikaz organa za probavu.</p> <p>Protumači kako je prehrana povezana s ljudskim zdravljem.</p>	<i>Živjeti zdravo</i>	<p>Za očuvanje zdravlja važna je pravilna i raznovrsna prehrana, a tome nas uči i ova nastavna lekcija i modul <i>Živjeti zdravo</i>.</p>
Organi za disanje	<p>Ključni pojmovi: organi za disanje, zrak.</p> <p>Prikaz organa za disanje.</p> <p>Objasni kako se najbolje čuva zdravlje organa za disanje.</p>	<i>Živjeti zdravo</i>	<p>Modulom <i>Živjeti zdravo</i> želi se osvijestiti učenike kako je važno čuvati svoje zdravlje, a u ovoj nastavnoj lekciji uči se kako čuvati zdravlje organa za disanje.</p>

<p>Moje tijelo; Put do zrelosti- promjene u pubertetu</p>	<p>Ključni pojmovi: pubertet, djevojčica, dječak, suprotan spol. Objasni zašto u pubertetu treba posebno održavati osobnu čistoću i njegovati kožu. Ilustracije djeteta i odraslog čovjeka. Što je pubertet? Opiši koje tjelesne promjene doživljavaju djevojčice i dječaci u pubertetu.</p>	<p><i>Živjeti zdravo</i></p>	<p>Jedan od sadržaja modula <i>Živjeti zdravo</i> usmjeren je na osobnu higijenu, a o tome zašto je važno održavati osobnu čistoću u pubertetu uči u ovoj nastavnoj lekciji. Također, važno je učenike upoznati s promjenama u pubertetu koje im se događaju, a to je sve zadatak i zdravstvenog odgoja.</p>
<p>Štetnost ovisnosti</p>	<p>Ključni pojmovi: alkohol, cigarete, droga, pušači, zlostavljanje, pomoć. Što sve može ugroziti ljudsko zdravlje i stvoriti ovisnost? Objasni kako alkohol djeluje na ljude. Objasni kako ovisnici o alkoholu i cigaretama ugrožavaju tuđe zdravlje. Pronađi internetsku stranicu www.hrabritelefon.hr i saznaj o kakvoj se telefonskoj liniji radi.</p>	<p><i>Prevenција ovisnosti</i></p>	<p>Modulom <i>Prevenција ovisnosti</i>, ali i ovom nastavnom lekcijom želi se učenicima ukazati na štetnost konzumiranja alkohola, droga, pušenja.</p>

Izvor: prema Letina i sur. (2013) i MZOS (2013), obradila autorica

4.3. Stavovi učitelja o zdravstvenom odgoju i mogućnostima njegova ostvarivanja u nastavi Prirode i društva

Podatci o stavovima učitelja prema zdravstvenom odgoju i korelaciji nastave Prirode i društva i zdravstvenog odgoja prikupljeni su metodom strukturiranog intervjua u razdoblju od 2. 5 do 6. 5. 2016. godine u OŠ Vladimir Nazor u Dugoj Resi. Sudjelovalo je 10 ispitanika.

Na samom početku intervjua učitelji su trebali navesti vlastitu definiciju zdravstvenog odgoja.

Tablica 9. „Napišite vlastitu definiciju zdravstvenog odgoja.“

Učitelj	Odgovor
1	Zdravstveni odgoj poučava djecu kako se brinuti o svome tijelu, tj. kako poboljšati svoje zdravlje.
2	Zdravstveni odgoj je usvajanje životnih navika i vještina potrebnih za zdravo odrastanje i vođenje kvalitetnog života izgrađujući prihvatljiv sustav vrijednosti.
3	Zdravstveni odgoj je program uklobljen u satove Prirode i društva, Sat razredne organizacije i sl., a njegova svrha je uspješan razvoj djece da bi stasali u zdrave i zadovoljne ličnosti.
4	Zdravstveni odgoj je odgoj kojim kod učenika usađujemo pozitivne zdravstvene navike te mijenjamo negativne i nepoželjne životne stilove.
5	Zdravstveni odgoj je aktivnost koja unapređuje zdravlje, potiče fizičku aktivnost, razvija svijest o raznim bolestima i prevencija je ovisnosti.
6	Zdravstveni odgoj je odgoj koje uspješno utječe na razvoj djece i mladih da bi stasali u zdrave, zadovoljne, uspješne, samosvjesne i odgovorne osobe.
7	Osvijestit kod učenika brigu za osobno zdravlje, zdravu prehranu, razvijanje higijenskih navika i dr.
8	Zdravstveni odgoj je nastava koja se provodi u pojedinim predmetima u svrhu poboljšanja svijesti o zdravlju.
9	Zdravstveni odgoj je stjecanje znanja o očuvanju zdravlja i razvijanje

	zdravih navika kod djece.
10	Zdravstveni odgoj odgaja i razvija djecu i mlade u zdrave, zadovoljne, uspješne i odgovorne osobe.

Sljedeće pitanje bilo je vezano uz promjene koje su se dogodile zbog uvođenja *Nastavnog plana i programa zdravstvenog odgoja* (2013).

Tablica 10. „Je li uvođenje *Nastavnog plana i programa zdravstvenog odgoja* (2013) utjecalo na promjene u izvedbenim programima pojedinih nastavnih predmeta?“

Učitelj	Odgovor
1	Utjecalo je na promjene u izvedbenim programima, ali ne previše. Učitelji imaju više papirologije.
2	Da, Sat razredne organizacije. Povećan je broj tema.
3	Samo u papirologiji.
4	Uvođenjem Kurikuluma nije bitno utjecalo na programe u nastavnim predmetima.
5	Nije bitno utjecalo.
6	Ne.
7	Uglavnom, ne.
8	Utjecalo je vrlo malo.
9	Nije bitno utjecalo. Jedino je za Sat razredne organizacije bila poneka tema više.
10	Mislim da nije previše, zdravstveni odgoj je uvijek bio dio Prirode i društva. Sada samo ima puno više papirologije.

Ispitani učitelji jednoglasno se slažu kako uvođenje *Kurikuluma zdravstvenog odgoja* (2013) nije dovelo do promjena u ostvarivanju nastave Prirode i društva.

U četvrtom pitanju od ispitanika se tražilo da navedu tri nastavna predmeta kroz koje ponajbolje mogu ostvariti zadatke zdravstvenog odgoja. Ispitanici su navodili Prirodu i društvo, Sat razredne organizacije, Tjelesnu i zdravstvenu kulturu te Hrvatski jezik. Prirodu i društvo navelo je na 1. mjesto 6 od 10 učitelja, Tjelesnu i zdravstvenu kulturu na 2. mjesto 5 od 10 učitelja i sat Razredne organizacije na 3.

mjesto 6 od 10 učitelja. Četvero učitelja za 3. mjesto odredilo je Hrvatski jezik. Na pitanje „Postoji li u Vašoj školi izborni predmet iz područja zdravstvenog odgoja“, učitelji su odgovorili kako ne postoji.

U intervjuu se sljedeće pitanje odnosilo na posjećivanje zdravstvenih ustanova u posljednjih 5 godina. Šestero učitelja odgovorilo je kako su posjetili neku zdravstvenu ustanovu s učenicima i to uglavnom ambulantu ili stomatologa. Jedan učitelj posjetio je sa svojim učenicima 3 puta neku zdravstvenu ustanovu u posljednjih 5 godina, 3 učitelja 2 puta u posljednjih 5 godina, a 2 učitelja jednom u posljednjih 5 godina. Četvero učitelja odgovorilo je kako je u njihov razred stomatolog došao jedanput u posljednjih 5 godina, a samo jedan učitelj odgovorio je kako je došao 2 puta.

Učitelje se tražilo da navedu nekoliko konkretnih načina ostvarivanja zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva.

Tablica 11. „Možete li navesti nekoliko konkretnih načina ostvarivanja zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva?“

Učitelji	Odgovori
1	PPT- prezentacije, plakati, demonstracija održavanja higijene zuba i usne šupljine, opasni i štetni nametnici (uši).
2	Usvajanje higijenskih navika, izrada piramide zdrave prehrane, posjet zdravstvenim ustanovama, čišćenje okoliša škole, boravak u prirodi, radionice, svakodnevno vježbanje u učionici.
3	Kroz nastavne cjeline ZDRAVLJE, ČOVJEK...
4	Posjeti zdravstvenim ustanovama i zdravstvenih djelatnika. Pripremanje i sudjelovaje u pripremanju zdravih obroka. Izrada dijagrama, umnih mapa i sl. o zdravlju.
5	Tijekom nastavne cjeline Čovjek (upućivanje na važnost zdrave prehrane, razgovor o ovisnostima...); Zdravlje (usvajanje higijenskih navika, redoviti obroci...)
6	Izvanučionična nastava, šetnja u prirodi, čišćenje okoliša škole.
7	Izvanučionična nastava; raznoliki zavičaji- šetnja i igra u prirodi; uređenje škole i školskog dvorišta.
8	Zdravstveni odgoj se ostvaruje kroz nastavne jedinice, zdravlje, čovjek,

	zdravstvene ustanove...
9	Razvijanje navika svakodnevne higijene tijela; razvijanje spoznaja o pravilnoj prehrani izradom jelovnika; osvijestiti važnost svakodnevne tjelovježbe svakodnevnim vježbama u učionici.
10	Pranje zubi i ruku; rad u skupinama- prepoznati kako računalne igrice utječu na slobodno vrijeme učenika. Prepoznati ovisnosti, dobroga i loše za zdravlje- PPT prezentacije, plakati, radionice.

Većina učitelja, to jest njih 8 odgovorilo je kako misle da su u svim razrednima pojednake mogućnosti ostvarivanja zdravstvenog odgoja u okviru Prirode i društva. Jedan učitelj smatra kako su najbolje mogućnosti u drugom razredu, a jedan u trećem razredu. Također, na pitanje „Kako ocjenjujete mogućnosti korelacije nastave Prirode i društva s drugim nastavnim predmetima kada su posrijedi teme zdravstvenog odgoja?“, šest učitelja odgovorilo je kako su visoke, dok četvero učitelja navodi da su te mogućnosti osrednje.

Većina učitelja, njih 8, djelomično je upoznato s prijedlogom novog kurikuluma nastavnog predmeta Priroda i društvo, dok su dva učitelja su u potpunosti upoznati. Učitelji koji su djelomično ili u potpunosti upoznati s prijedlogom kurikulumu mogli su napisati postoji li nešto s čime se izrazito ne slažu u tom prijedlogu. Odgovori su bili: *Mislim da je gradivo prenatrpano, ima puno pojmova; Nema rasterećenja učenika. Sadržaji 3 razreda su preteški za neke učenike. Npr. učimo stoljeća i tisućljeća, a u mamtematici učimo brojeve do 1000; Ocjene.*

Na kraju intervjua učitelji su mogli napisati što smatraju izrazito pozitivim u prijedlogu novog kurikulumu u odnosu na dosadašnji nastavni program Prirode i društva. Odgovori su: *Ništa ne smatram izrazito pozitivim jer svi novi prijedlozi vezani su uz bolju opremljenost škole, što je u Hrvatskoj velik problem; Za provođenje novog kurikulumu bilo bi potrebno puno više ulagati u školstvo, a to je još uvijek veliki problem; Pozitivno je što učitelj može biti kreator u izboru nastavnih jedinica i broja sati po domenama jer nemamo uvijek idealan sastav razreda; Pozitivno je što možemo birati one izvore znanja koje smastramo najboljima, metode rada, vrijeme i broj sati za neku nastavnu jedinicu ili cjelinu.*

5. PRIMJER PISANE PRIPREME ZA IZVOĐENJE NASTAVNOG SATA U 2. RAZREDU

1. METODIČKI PODACI

Nastavna tema: Zdravlje

Ključni pojmovi: obroci, namirnice, prehrana

Obrazovna postignuća (ishodi učenja): upoznati namirnice važne za naše zdravlje; uočiti povezanost raznolike i redovite prehrane za zdravlje

Nastavna jedinica: Prehrana i zdravlje

Tip nastavnog sata: obrada

Mjesto izvođenja nastave: učionica

Vremensko trajanje sata: 45 minuta

Zadaća nastavne jedinice: usvojiti pojam prehrana, razvijati osjećaj vlastite odgovornosti za vlastito zdravlje

Odjelotvoreni zadaci:

- **MATERIJALNI (SPOZNAJNI)** – razumjeti važnost raznovrsne prehrane, opisati važnost zdrave prehrane za život, imenovati zdrave namirnice, izraditi vlastitu piramidu prehrane, izraditi jelovnik, uočiti sličnosti i razlike između pojedinih vrsta voća i povrća, usporediti pojedine vrste voća i povrća, zaključiti posljedice loše prehrane, zaključiti što predstavlja piramida prehrane
- **FUNKCIONALNI** – osposobiti učenike za izradu vlastite piramide prehrane, osposobiti učenike da samostalno brinu o zdravlju vlastitog tijela, razvijati sposobnost promatranja, sposobnost logičkog zaključivanja i mišljenja
- **ODGOJNI** – razvijati pozitivan i odgovoran stav prema vlastitom zdravlju, razvijati odgovornost prema čuvanju vlastitog zdravlja

Izvori znanja: udžbenik, poslovice, fotografije, video koji prikazuje pranje ruku, piramida zdrave prehrane

Nastavne strategije i metode: usmeno izlaganje, razgovor, čitanje, pisanje, demonstracija, praktičan rad

Sociološki oblici rada: frontalni rad, individualni rad

Literatura za učenika/icu:

- De Zan, I., Kisovar Ivanda, T., Letina, A. (2014). *Naš svijet 2:*

udžbenik prirode i društva za 2. razred osnovne škole. Zagreb: Školska knjiga

Literatura za učitelja/icu:

- metodička:

De Zan, I., Nejašmić, I., Vranješ-Šoljan, B., Delač, S., De Zan, R. (2008). *Naš svijet 2*: Zagreb: Školska knjiga

Zdravstveni odgoj- Priručnik za učitelje i stručne suradnike u razrednoj nastavi, MZOS, 2013

MZOŠ (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa). (2006). *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: MZOŠ

Međupredmetna povezanost:

Hrvatski jezik- pisanje, jezično izražavanje

Likovna kultura- izrada piramide prehrane

2 . STRUKTURA NASTAVNE DJELATNOSTI

UVOD – Uvod i najava cilja: *5 minuta*

SREDIŠNJI DIO- Spoznavanje novog nastavnog sadržaja: *20 minuta*

Generalizacija: *5 minuta*

ZAVRŠNI DIO-Ponavljjanje i uvježbavanje: *10 minuta*

- Procjena učinka rada: *5 minuta*

3 TIJEK NASTAVNE DJELATNOSTI

NASTAVNE METODE; SOCIOLOŠKI OBLICI RADA	TIJEK NASTAVE	IZVORI ZNAJNA I POMAGALA

<p>Metoda razgovora</p>	<p>Pozdravljam učenike i predstavljam se.</p> <p><i>Pročitat ću vam jednu poslovicu, a vi poslušajte i objasnite što znači. Izreka glasi: „Bolje spriječiti nego liječiti!“ (Bolje spriječiti neku bolest kako je poslije ne bismo morali liječiti).</i></p>	<p>Poslovice</p>
<p>Metoda usmenog izlaganja</p>	<p><i>Odlično. Poslušajte sljedeću poslovicu: „Zdravlje je najveće bogastvo!“ (Zdravlje je jako važno jer dok smo zdravi možemo raditi što želimo).</i></p>	
<p>Metoda pisanja</p>	<p>Najava cilja</p> <p><i>Na današnjem satu prirode i društva učiti ćemo o prehrani i zdravlju. Naslov je Prehrana i zdravlje.</i></p> <p>Pišem naslov na ploču, a učenici u svoje bilježnice.</p>	<p>Bilježnice</p>
<p>Metoda razgovora</p>	<p>2. SPOZNAVANJE NOVOG NASTAVNOG SADRŽAJA</p> <p>Učenicima na stol donosim povrće (tikvice, rajčicu, papriku, cvjetaču, brokulu) u velikoj vrećici. Prozivam po jednog učenika pred ploču, vežem mu oči povezom, a on mora izvući jedno povrće i pogoditi kako se zove. Učenik može opipati povrće i pomirisati ga kako bi ga lakše prepoznao. Za svako povrće pitam učenike:</p>	<p>Tikvice, rajčice, paprika, cvjetača, brokula</p>
<p>Metoda demonstracije</p> <p>Metoda razgovora</p>	<p><i>Opipaj povrće i opiši kako izgleda. (Okruglo je, mekano, ima „čuperak“ na vrhu). Znaš li sad kako se zove? (To je rajčica). Volite li jesti ovo povrće? (Da/ne). Kada jedete ovo povrće? (Ujutro, navečer, kao salatu....).</i></p> <p><i>Prozivam sljedećeg učenika pred ploču.</i></p> <p><i>Nakon što su izvukli sve povrće na stol,</i></p>	

<p>Metoda demonstracije</p>	<p><i>razgovaramo o njemu.</i> <i>Jesu li slične ove vrste povrća? (Da/ne.)</i> <i>Imaju li isti miris?(Da/ne).</i> <i>Dozrijevaju li ove vrste povrća u isto vrijeme? (Da).</i></p> <p>Učenicima na stol donosim voće (banane, jabuke, kruške, mandarine, naranče) u velikoj vrećici. Prozivam po jednog učenika pred ploču, vežem mu oči povezom, a on mora izvući jednu vrstu voća i pogoditi kako se zove. Učenik može opipati voće i pomirisati ga kako bi ga lakše prepoznao. Za svaku vrstu voća pitam učenike:</p>	<p>Banane, jabuke, kruške, mandarine, naranče</p>
<p>Metoda razgovora</p>	<p><i>Opipaj voće i opiši kako izgleda. (Ima koru i dugačko je).</i> <i>Znaš li sad kako se zove? (To je banana).</i> <i>Volite li jesti ovo voće? (Da/ne). Kada jedete ovo voće? (Ujutro, navečer, kao salatu...).</i></p> <p><i>Prozivam sljedećeg učenika pred ploču.</i></p> <p><i>Nakon što su izvukli sve voće na stol, razgovaramo o njemu.</i> <i>Jesu li slične ove vrste voća? (Da/ne.)</i> <i>Imaju li isti miris?(Da/ne).</i> <i>Dozrijevaju li ove vrste voća u isto vrijeme? (Da/ne).</i></p>	
<p>Metoda razgovora</p>	<p><i>Koliko puta dnevno jedete? (Četiri puta, pet puta, šest puta...). Što jedete za doručak? (Kruh, žitarice...) Što jedete za ručak? (Juhu, meso, ribu...). A što jedete za večeru? (Kruh, namaz...). Kada jedete voće? (Kao užinu). Što mislite, čega moramo puno jesti u danu? (U danu moramo puno jesti voća i povrća). Tako je. Prehrana mora biti raznolika, a to znači da moramo jesti puno voća, povrća, žitarica. A možemo li jesti puno slatkiša? (Da/ne...).</i> <i>Zašto slatkiši nisu zdravi? (Slatkiši nisu zdravi jer imaju puno šećera i nemaju vitamine).</i> <i>Odlično. Što mislite, koliko puta dnevno treba</i></p>	

Metoda pisanja	<p><i>obroka pojesti? (Pet obroka treba pojesti).</i></p> <p>Pišem na ploču, a učenici u bilježnice:</p> <p>Prehrana mora biti raznolika i podijeljena u 5 obroka.</p> <p><i>Što moramo učiti prije nego krenemo jesti? (Moramo oprati ruke).</i></p>	Bilježnice
Metoda demonstracije	<p>Pišem na ploču, a učenici u bilježnice.</p> <p>Prije jela moramo oprati ruke.</p> <p><i>Sada ću vam pokazati video kako se pravilno peru ruke. PRILOG 1</i></p>	Bilježnice
Metoda razgovora	<p>Sada ćemo napraviti piramidu prehrane 2.b. na stol postavljam fotografije različitog voća, povrća, slatkiša, a na ploču lijepim hamer papir koji je izrezan u obliku piramide. Jedan po jedan učenik izlazi na ploču i lijepi po jednu fotografiju na papir. Na dnu piramide lijepe ono što najviše vole jesti, a na vrh ono što najmanje vole jest.</p>	Hamer papir, fotografije voća i povrća, slatkiša
Metoda praktičnog rada	<p>Na ploču postavljam hamer papir na kojem je piramida pravilne prehrane.</p> <p><i>Ovo je piramida pravilne prehrane. Uočavate li sličnost između ove piramide i piramide 2.b? (Da/ ne).</i></p> <p><i>Što trebamo najviše jesti? (Ono što se nalazi na dnu piramide).</i></p> <p><i>A što trebamo najmanje jesti? (Ono što se nalazi na vrhu piramide).</i></p> <p><i>Kada usporedite ove dvije piramide, hranite li se pravilno? (Da/ ne).</i></p>	Piramida pravilne prehrane
Metoda razgovora	<p>Generalizacija</p> <p><i>Kakva prehrana mora biti? (Mora biti raznolika).</i></p> <p><i>Što znači raznolika prehrana? (Raznolika prehrana znači prehrana sa puno voća i povrća).</i></p> <p><i>Što moramo učiti prije jela? (Prije jela moramo oprati ruke).</i></p>	

<p>Metoda razgovora</p> <p>Metoda praktičnog rada</p>	<p>3. PONAVLJANJE I UVJEŽBAVANJE</p> <p>Učenicima u kutiji nosim povrće, voće, žitarice i slatkiše. Na stolu su dodatne 2 kutije, na jednoj je naslov ČESTO JEDEMO a na drugoj RIJETKO JEDEMO. Jedan po jedan učenik dolazi pred ploču, izvlači određeno voće, povrće, žitaricu ili slatkiš i svrstava ga u određenu kutiju ovisno o tome trebamo li jesti često ili rijetko.</p>	<p>Kruška, jabuka, rajčica, patlidžan, breskva, kruh, pecivo, čokolada, bomboni</p>
<p>Metoda pisanja</p>	<p>Procjena učinka rada</p> <p>Učenici rješavaju listić za procjenjivanje učinka rada u kojem trebaju dopuniti napisane rečenice, zaokružiti slovo ispred točnog odgovora. Usmeno se provjerava točnost odgovora. PRILOG 2</p>	<p>Nastavni listić</p>

PRILOZI

PRILOG 1

<https://www.youtube.com/watch?v=ZleUPgUl4dM> (Pravilno pranje ruku)

PRILOG 2

1. Hranu treba jesti:

- a) jednom dnevno
- b) tri puta dnevno
- c) pet puta dnevno

2. Ruke treba oprati:

- a) nakon jela
- b) prije jela

3. Prehrana treba biti _____.

PLAN PLOČE

Prehrana i zdravlje

Prehrana mora biti raznolika i podijeljena u 5 obroka.

Prije jela moramo oprati ruke.

6. ZAKLJUČAK

Na kraju istraživanja može se zaključiti kako su sadržaji zdravstvenog odgoja odavno zastupljeni u nastavnom planu i programu hrvatske osnovne škole, pa tako i u nastavi Prirode i društva. Ipak, zdravstveni odgoj dobiva novu dimenziju uvođenjem *Nastavnog plana i programa zdravstvenog odgoja 2013. godine* čiji su sadržaji i ishodi učenja integrirani u postojeće sadržaje nastavnih predmeta Priroda i društvo i Tjelesna i zdravstvena kultura, dok se dio sadržaja ostvaruje na satu razrednika.

Analiza udžbenika „Naš svijet“ (2014.) pokazala je kako su sadržaji zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva najviše zastupljeni u 1. razredu i to su sadržaji iz modula *Živjeti zdravo*. Učenici se u 1. razredu upoznaju sa školom, novim prijateljima, uče pravila ponašanja u razredu i školu. U toj dobi usvajaju zdravlje kao pojmi potiče ih se na čuvanje vlastitog zdravlja pa je zato jako važna suradnja učitelja, vanjskih suradnika i roditelja. Najmanje su mogućnosti ostvarivanja sadržaja zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva u 3. razredu u kojem dominiraju geografski sadržaji. Pritom je najviše zastupljen modul *Živjeti zdravo* što je očekivano s obzirom na dob učenika.

Intervjuirani učitelji mišljenja su kako uvođenje *Nastavnog plana i programa zdravstvenog odgoja (2013)* nije utjecalo na promjene u izvedbenim programima pojedinih nastavnih predmeta, pa tako niti u ostvarivanju nastave Prirode i društva, ali je dovelo do više administrativnih obveza. Kao što je bilo očekivano, većina je učitelja istaknula Prirodu i društvo kao predmet u kojem ponajbolje mogu ostvariti zadaće zdravstvenoga odgoja. Prema mišljenju učitelja, važno je sadržaje zdravstvenoga odgoja prilagoditi dječjoj dobi jer djeca, primjerice, u 2. ili 3. razredu još nisu u mogućnosti razumjeti pojedine pojmove.

LITERATURA

1. AZOO(2013). *Nastavni plan i program zdravstvenog odgoja za osnovne i srednje škole*. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje.
2. Bijelić, N. (2013). *Analiza modula „Spolno rodna ravnopravnost i odgovorno spolno ponašanje“ i „Prevenција nasilničkog ponašanja“ priručnika za Zdravstveni odgoj*, CESI
3. Čikara, D. Č. (2007). Zdravstveni odgoj i obrazovanje. *Počeci*, 8(1), 80- 83.
4. De Zan, I. (2005). *Metodika nastave Prirode i društva*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Herceg, J. (1987). *Zdravstveni odgoj u razrednoj nastavi*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Kisovar Ivanda, T., Letina, A., De Zan, I. (2014). *Naš svijet 2*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Kisovar Ivanda, T., Letina, A., Nejašmić, I., De Zan, I., Vranješ Šoljan, B. (2014). *Naš svijet 4*. Zagreb: Školska knjiga.
8. Kostović Vranješ, V., Blažević- Bandov, Ž. (2004). Ostvarivanje zdravstvenog odgoja u nastavi prirode i društva obradom teme Zdrava prehrana. UR. Bacalja (Ur.), *Dijete, odgojitelj i učitelj- zbornik radova sa znanstveno- stručnog skupa s međunarodnim sudjelovanjem* (str. 305-313). Zadar: Sveučilište u Zadru.
9. Letina, A., Kisovar Ivanda, T., De Zan, I. (2014). *Naš svijet 1*. Zagreb: Školska knjiga.
10. Letina, A., Kisovar Ivanda, T., Nejašmić, I., De Zan, I. (2014). *Naš svijet 3*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Matas, M. (1999). *Metodički priručnik za nastavni predmet Priroda i društvo*. Zagreb: Profil international.
12. Mićanović, M. (ur.) (2013). *Zdravstveni odgoj: Priručnik za učitelje i stručne suradnike u razrednoj nastavi*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta i Agencija za odgoj i obrazovanje. Dostupno na: http://www.azoo.hr/images/zdravstveni/Zdravstveni_odgoj_-_Prirucnik_OS_razredna.pdf (19. lipnja 2016.)

13. MZOS (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta). (2006). *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: MZOŠ.
14. Prkić, Z. (1986). *Zdravstveni odgoj u programima osnovne škole*. Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
15. Volarević, M. (2014). Ideološki predznaci programa spolnog odgoja. *Riječki teološki časopis*, 44 (2), 339- 358

Prilog I.

Poštovani učitelji/učiteljice, molimo Vas da ispunite ovaj upitnik za potrebe izrade diplomskog rada. Istraživanje je dobrovoljno i anonimno, a rezultati će se upotrijebiti isključivo u svrhe diplomskog rada.

1. Napišite vlastitu definiciju zdravstvenog odgoja.

2. Je li uvođenje *Kurikuluma zdravstvenog odgoja* (2013.) utjecalo na promjene u izvedbenim programima pojedinih nastavnih predmeta?

3. Je li uvođenje *Kurikuluma zdravstvenog odgoja* (2013.) dovelo do promjena u ostvarivanju nastave Prirode i društva?

DA

NE

Ukoliko je Vaš odgovor DA, molimo da ukratko opišete promjene u nastavi.

4. Navedite tri nastavna predmeta kroz koje ponajbolje možete ostvariti zadatke zdravstvenog odgoja.

1. _____

2. _____

3. _____

5. Postoji li u Vašoj školi izborni predmet iz područja zdravstvenog odgoja?

DA

NE

Ako DA, kako se zove izborni predmet?

_____.

6. Jeste li u posljednjih pet godina zajedno sa svojim učenicima posjetili neku zdravstvenu ustanovu?

DA

NE

Ako je odgovor DA, koliko puta? _____

Koje ste zdravstvene ustanove posjetili?

_____.

7. Je li u posljednjih pet godina u Vaš razred u posjet došao stomatolog?

DA

NE

Ako je odgovor DA, koliko puta?

_____.

8. Možete li navesti nekoliko konkretnih načina ostvarivanja zdravstvenog odgoja u nastavi Prirode i društva?

_____.

9. U kojem su razredu, prema Vašem mišljenju, u okviru nastave Prirode i društva ponajbolje mogućnosti ostvarivanja zdravstvenog odgoja?

a) u prvom razredu,

- b) u drugom razredu,
- c) u trećem razredu,
- d) u četvrtom razredu,
- e) podjednako u svim razredima.

10. Kako ocjenjujete mogućnosti korelacije nastave Prirode i društva s drugim nastavnim predmetima kada su posrijedi teme zdravstvenog odgoja?

- a) vrlo visoke,
- b) visoke,
- c) osrednje,
- d) male,
- e) vrlo male.

11. Jeste li upoznati s prijedlogom novog kurikulumu nastavnog predmeta Priroda i društvo?

- a) DA, U POTPUNOSTI b) DJELOMIČNO c) NISAM UPOZNAT/A

Ako je Vaš odgovor DA, U POTPUNOSTI ili DJELOMIČNO, postoji li nešto s čime se izrazito ne slažete u prijedlogu novog kurikulumu?

Ako je Vaš odgovor DA, U POTPUNOSTI ili DJELOMIČNO, što smatrate izrazito pozitivnim u prijedlogu novog kurikulumu u odnosu na dosadašnji nastavni program Prirode i društva?

Hvala na sudjelovanju!

Kratka biografska bilješka

Vedrana Jarčević rođena je 10. rujna 1992. godine u Zagrebu. Nakon završene osnovne škole u Velikoj Gorici, 2007. godine upisuje Opću gimnaziju Velika Gorica. Godine 2011. upisuje učiteljski studij na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek u Petrinji.

U slobodno vrijeme bavi se čitanjem.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Vedrana Jarčević izjavljujem da sam ovaj rad izradila samostalno uz potrebne konzultacije, savjete i uporabu navedene literature.

Potpis:
